

Методика за интегрирана здравно-социална услуга център за психологическа подкрепа за деца и семейства - “Детски кът за развитие”

Ана Анчева, Биляна Мечкунова

Psychological support centre for children and families – “Children’s development area”; development of methods for providing health and social services for children and teenagers having mental development problems and / or mental disease symptoms, threatened by social exclusion and their families.

Key words: *Methodology, children with problems in mental development, health and social services, psychological support*

ВЪВЕДЕНИЕ

Създаването на настоящата методика има за цел Развитие и мултиплициране на модел за интегрирана здравно- социална услуга за деца и юноши с проблеми в психичното развитие, застрашени от социално изключване и за техните семейства, която е базирана в общността и се осъществява от интердисциплинарен екип. Основополагаща е идеята, че за детското психично здраве са необходими не само лечебни мерки, които да осигуряват липса на клинични симптоми, но и целенасочени усилия за добро качество на живот и пълноценна социална адаптация на детето и юношата с психичен проблем. Подобен подход към детето и юношата с психичен проблем и неговото семейство е разпространен в редица страни в ЕС, но е неразработен в България, където грижата е разделена между социалната и здравна системи и по този начин често некордонирана и недостатъчно ефективна.

В настоящата методика се дефинират основни принципи и подходи при определяне на изисквания за предоставяне на интегрирана здравно- социална услуга - “ДЕТСКИ КЪТ ЗА РАЗВИТИЕ” - ЦЕНТЪР ЗА ПСИХОЛОГИЧЕСКА ПОДКРЕПА ЗА ДЕЦА И СЕМЕЙСТВА /ДКР-ЦППДС/. Освен това, тя определя задължителния минимум от услуги и дейности, които трябва да бъдат осигурени в ДКР-ЦППДС, като в същото време задава изисквания за качество на услугата, процедури и персонал.

ИЗЛОЖЕНИЕ

“ДЕТСКИ КЪТ ЗА РАЗВИТИЕ” - ЦЕНТЪР ЗА ПСИХОЛОГИЧЕСКА ПОДКРЕПА ЗА ДЕЦА И СЕМЕЙСТВА / ДКР-ЦППДС/ - е интегрирана здравно-социална услуга за деца и юноши с проблеми в психичното развитие и/или симптоми на психично страдание, застрашени от социално изключване, и техните семейства, която е базирана в общността и се осъществява от интердисциплинарен екип под ръководството на детски психиатър.

Услугата възниква 2009г в следствие на установените потребности от нов тип услуга към която да се адресират децата с психично увреждане, тъй като системата на здравеопазването им предоставя единствено медицинска диагноза и медикаментозно лечение, а в системата на социалните услуги липсва достатъчен клиничен опит за разбиране на проблемното поведение.

Първоначално Центърът се финансира от УНИЦЕФ със средствата на кампанията „Невидимите деца“, което осигури работата му от 01.07.2009 на територията на Община Русе. Услугата се предоставя от екип на Сдружение Дете и пространство .

През този период са предоставени терапевтични грижи на 140 деца/юноши и родители както от общността, така и от специализираните институции на територията на Община Русе.

През 2010 г. Сдружение Дете и пространство разработи проект за разширяване на дейността на „ДКР-ЦППДС“ - реализиран както на територията на Русенска, така и на територията на Варненска област; Проектът се реализира в партньорство с Община Русе, Фондация „Фамилна зона“ и Център за психично здраве -Русе

Предоставянето на услугата в рамките на проект BG051PO001-5.2.06-0038-S0001 финансиран по Оперативна програма “Развитие на човешките ресурси”, по схема за безвъзмездна финансова помощ BG051PO001-5.2.06 „Социални услуги за социално включване”, стартира на 05.01.2011г

От стартирането на услугата на 01.07.2009 до 01.10.2011г потребители на услугата са били 276 деца и лица. През центъра в Русе са преминали 213 клиента , а 63-ма за Варна.

Основната цел на ДКР-ЦППДС е да подобри качеството на живот на децата/юношите в семейната и социалната среда, като предостави качествени услуги (терапевтични грижи), които да отговарят на потребностите и да са достъпни за всяко дете/юноша с проблем в психичното развитие и/или симптом на психично страдание и неговото семейство.

В ДКР-ЦППДС Децата и юношите с психични проблеми могат да получат индивидуално подходящи грижи, които да подпомогнат оптималното развитие на способностите им и включването им в социалния живот (учене/игра, социални връзки). Предоставяната подкрепа за родителите спомага за намаляване на чувството им за изолация от обществото, помага им да станат по-сигурни и способни да отглеждат дете с психично увреждане. Проектът позволява на деца, отглеждани в институции и на деца и семейства в неравностойно положение да получат безплатно специализирана терапевтична помощ и психологична подкрепа, която иначе би била недостъпна за тях.

ЦЕЛЕВИ ГРУПИ

Целевата група на ДКР-ЦППДС са децата и юношите с проблеми в психичното развитие и техните семейства, които са една от най-рисковите групи, застрашени от социално изключване в българското общество. ДКР-ЦППДС е нова за страната интегрирана услуга, която отговаря комплексно на здравните и социални аспекти на специфичните потребности на целевата група и е свързващо звено между социалната и здравна системи по отношение на децата и юношите с проблеми в психичното развитие и техните семейства.

Ползвателите на услугата ДКР-ЦППДС са:

- Децата и юношите с проблеми в психичното развитие и симптоми на психично страдание от общността
- Децата и юношите с проблеми в психичното развитие и симптоми на психично страдание от специализираните институции
- Родители на деца и юноши с проблеми в психичното развитие и симптоми на психично страдание

УСЛУГИ, КОИТО СЕ ПРЕДОСТАВЯТ В ДКР-ЦППДС:

1. *Индивидуална терапевтична работа с деца и юноши с проблеми в психичното развитие и симптоми на психично страдание (индивидуална психотерапия)*

Индивидуалната психотерапията се практикува при наличие на трайни проблеми, които нарушават способността на индивида да се чувства удовлетворен и свързан с другите. Индивидуалната психотерапията помага за преодоляването им като се насочва към техните причини и по този начин работи за постигането на промяна на едно по-дълбоко ниво.

Терапевтичната работа с децата и юношите цели справянето със симптомите на психично страдание като по този начин се намалява негативно влияние на симптома върху способностите на детето/ юношата да се включва в социалния

живот чрез играта или ученето и чрез връзката с другите деца или възрастни. Независимо от конкретните особености на всеки случай, с индивидуална психотерапията се цели да бъдат постигнати следните 3 категории цели:

- цели, свързани с разрешение на заявения проблем;
- цели, свързани с повишаване потенциала на детето/ юношата и неговата емоционална адаптация и социална интеграция;
- цели, насочени към това да се помогне на детето да достигне оптималното ниво на развитие по отношение на всички функции съответни за възрастта (напр. развитие на реч, моторика и психосоциални функции).

Избора за терапевтична техника за всеки клиент е строго индивидуална и се планира на екипно заседание.

Индивидуалните психотерапевтични сесии са с продължителност 50 минути. Те се водят от тези професионалисти от екипите, които имат съответната квалификация за това – детски психиатри/ психиатри с дългогодишен клиничен опит с деца или специализиращи детска психиатрия и клинични психолози/ сертифицирани психотерапевти.

Честотата на сесиите е 1-2 пъти седмично в зависимост от конкретния случай.

2. Групова терапевтична работа с деца и юноши с проблеми в психичното развитие и симптоми на психично страдание (групова психотерапия)

Терапията има за цел личностното израстване, подсилва чувството за принадлежност към общността, насърчава изразяването и изследването на собствените безпокойства в среда на приемане, уважение и зачитане, подобрява комуникативните умения и социална интеграция. Използват се основно психодраматични техники (влизане и смяна на роли, дублиране, помощен Аз, „огледало“), чрез които се изследват носещите емоционално напрежение ситуации. Чрез груповата терапия при децата и юношите се тренира ново, по-адаптивно социално поведение.

Сесиите за груповата терапевтична работа с деца (група до 5 деца) са с продължителност 50 минути. групови сесии се водят от специалисти които имат съответната квалификация за това – детски психиатри/ психиатри с дългогодишен клиничен опит с деца или специализиращи детска психиатрия и клинични психолози/ сертифицирани психотерапевти.

Честотата на сесиите е 1 път седмично.

Груповите терапевтични сесии с юноши са с продължителност 3 часа, веднъж седмично, броят на юношите в група е до 15.

3. Терапевтично ателие

Услугата дава възможност да се развиват уменията за социално свързване на децата с проблеми в психичното развитие, като се използват присъщите за децата способности за творчество и опознаване на света през игровите занимания.

След диагностика и представяне на екипно заседание децата се включени в терапевтични ателиета зависимост от спецификата на техният проблем. В терапевтичните ателиета екипа има задача да създаде подходящи и адекватни условия за децата с прояви на психично страдание, така че те да могат да „обличат в смисъл и значение“ онова, което причинява тяхното страдание, да създадат и да поддържат социална връзка с възрастния и с другите деца. Областта на терапевтичното ателие е строго индивидуална и съобразена с всяко едно дете. В терапевтичното ателие водещият поддържа връзка с всяко дете, която му позволява да използва материала (глина, леко, рисуване, музика), да запечатва обекти посредством фотографията или да облича в думи и изписва на хартия всичко което му помага да „лекува“ страданието си. Акцентът в работата е комуникацията с всяко дете да протича според основните опорни точки, до които екипът е достигнал в

диагностичната и терапевтичната работа с него. Начинът, по който се говори и общува с детето произтича от интердисциплинарните клинични обсъждания на екипа. Всяко терапевтично ателие приключва с няколко минути за „обличане в слово“ на това, което се е случило: детето разказва според възможностите си какво е направило, на какво е играло. При малки деца се използват имена и герои „на уж“. Възможно е да се оставят 10-на минути в края на всяко ателие, по време на които всяко дете прави нещо, което обича: оцветява, изрязва, рисува и пр. Интерес представлява фактът, че детето се проявява по различен начин в терапевтичните ателиета и в индивидуалната терапия, което прави двата начина на работа ценни и необходими за всеки отделен случай.

Броят на децата в ателието не надвишава 3 деца за предучилищна възраст и 4-5 за по-големите.

Продължителността на всяко ателие е 50 минути с честота 1-2 пъти седмично.

4. Терапевтична забавачница

Занималната за деца с проблеми в психичното развитие в предучилищна и ранна училищна възраст има задачата да предоставя пространство за структурирани занимания и развиване на уменията да се свързват с връстници за децата във времето когато родителите им са ангажирани с дейности като групова терапия (ателие за родители) или фамилно консултиране/ терапия. Занималната са с продължителност до 3 часа и се предоставят до 3 пъти седмично.

УСЛУГИ НАСОЧЕНИ КЪМ РОДИТЕЛИТЕ:

Услугите са насочени към подкрепа на интегритета на семействата на деца и юноши с проблеми в психичното развитие и превенция на настаняването на деца и юноши с психични увреждания в специализирани институции.

5. Консултиране на родители

Консултирането на родители е част от терапевтичната работа със всеки един клиент. Всеки родител на дете или юноша потребители на центъра, регулярно се среща с терапевта на детето си. В хода на работа, ако при родителите е открита потребността да се предоставя психологична подкрепа и терапия, със тях започва системна работа. Родителите могат да бъдат насочени към фамилна психотерапия или ателие за родители.

Индивидуалното консултиране на родителите се провежда от психиатър или психолог. Като периодично екипа се събира на екипно заседание за да обсъди хода на терапията на родителя и детето и да съгласува по нататъшната терапевтична работа по случая. Проведените сесии се отразяват в график на дейностите за всеки потребител/ клиент.

6. Ателие за родители

Груповата работа с родители (ателиета за родители) се осъществява на принципа на групите за самопомощ, където има пространство за свободни дискусии, споделяне на опит и успешни стратегии за справяне. Те се организират тематично – например родители на деца с аутизъм, приемни семейства и др.

Среден брой родители в една група – 5-7. Груповата работа се провежда веднъж седмично с продължителност около 90 минути.

7. Семейно консултиране/терапия

Семейната психотерапия има за цел благополучието и развитието на индивида, като тя постига тази цел чрез промяна на системата от реални отношения. Тя е успешен начин да се отблокира потенциалът на семейството за справяне с предизвикателството да се отглежда детето, каквито и проблеми да има

то. Тя помага на детето и родителите да се чувстват по-сигурни и емоционално свързани, да имат по-ясна комуникация и справяне с ежедневните задачи, да отговарят по-гъвкаво на промените в средата и да функционират по-пълноценно в нея както като семейна система, така и като индивиди.

Терапевтични сесии включват разговор, между терапевта и семейството, като екипът наблюдава сесията дистанционно и се намесва по специална технология, за да даде обратна връзка за процеса и да предостави различна гледна точка. В края на сесията терапевта обсъжда с екипа случилото се, след което те съвместно изработват послание и евентуално задачи (предложения) към семейството за периода между сесиите. Така се гарантира ефект на терапията както по време на сесиите, така и между тях.

Терапевтичните сесии са с продължителност обикновено около 90 минути. Обикновено промяната се постига за 8 – 12 сесии, които са веднъж на две, три или четири седмици.

ДОСТЪП ДО УСЛУГАТА:

Здравно-социалната услуга е с широк, отворен достъп. Насочващи към услугата могат да бъдат социални, образователни, здравни институции или самите семейства. Конкретно изразената потребност от услугата от страна на потребителите се регистрира в писмен документ – Заявка, включващ кратка информация за проблема, данни за образователен статус, социален статус и семейна ситуация, лична информация (имена, възраст, адрес). Заявката се адресира към стоящата на входа на услугата медицинска структура – детско-юношеско психиатрично отделение (към университетска болница; център за психично здраве); амбулаторна специализирана медицинска практика по детска психиатрия; групов медицинска практика с работещ в нея специалист по детско-юношеска психиатрия. Задача на медицинската структура, която разполага с мултидисциплинарен детско-психиатричен екип е да изготви Комплексна диагностична оценка, която да съдържа формулировка по случая, която освен клинична диагноза предлага разбиране на поведението на детето/ юношата с психично- здравен проблем в контекста на теориите на индивидуалното психологично развитие и системната теория за функциониране на фамилените системи като по този начин дава ориентири за избор на подходящите терапевтични модалности. Комплексната диагностична оценка освен в конкретния писмен формат може да бъде представена във формата на епикриза от стационарен престой в детска психиатрична медицинска служба и на протокол за ТЕЛК, в който е видно, че експертното становище е изготвено на базата на диагностична оценка, изготвена от мултидисциплинарен екип. След обсъждане на екипно заседание на медицинската структура се изработва Насочващ документ, който съдържа информация за проблема и препоръка за терапевтична работа по случая.

ПРОДЪЛЖИТЕЛНОСТ НА УСЛУГАТА:

Максималната продължителност на услугата е 6 месеца. След изтичане на този срок е необходимо извършване на ре-оценка от медицинската служба и е възможно повторно насочване на тези потребители, при които терапевтичната работа от 6 месеца не е довела до достатъчна промяна в социалното функциониране.

ИЗИСКВАНИЯ КЪМ ЕКИПА, РЕАЛИЗИРАЩ ЗДРАВНО-СОЦИАЛНАТА УСЛУГА:

Услугата се предоставя от интердисциплинарен екип от компетентни специалисти в областта на детската психиатрия и психология, психотерапията, специалната педагогика, социалната рехабилитация и интеграция на деца и юноши с психични проблеми.

- Детски психиатър

- Психиатър
- Психолог
- Психотерапевт
- Логопед
- Възпитател
- Водещ терапевтично ателие / Ерготерапевт
- Социален работник

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

“ДЕТСКИ КЪТ ЗА РАЗВИТИЕ” - ЦЕНТЪР ЗА ПСИХОЛОГИЧЕСКА ПОДКРЕПА ЗА ДЕЦА И СЕМЕЙСТВА е свързващо звено между системата на здравеопазването и социалното подпомагане. Така разписана услугата не е включена в правилникът за прилагане на ЗСП, но тя може да бъде развита в рамките на услугите:дневен център или център за социална рехабилитация и интеграция. ДКР-ЦППДС дава своя принос в постигането на по-висока чувствителност, толерантност и обединяване от страна на институциите и цялото общество в грижата за децата и юношите с психични проблеми и техните семейства подчертавайки, че „**да си различен**” не е недостатък, а предимство и възможност.

ЛИТЕРАТУРА:

[1] ЗАКОН за социално подпомагане Обн., ДВ, бр. 56 от 19.05.1998 г (изм. и доп., бр. 51 от 5.07.2011 г.)

[2] ПРАВИЛНИК за прилагане на Закона за социално подпомагане Приет с ПМС № 243 от 5.11.1998 г., обн., ДВ, бр. 133 от 11.11.1998 г., в сила от 1.11.1998 г. изм. и доп., бр. 63 от 16.08.2011 г.

[3] НАРЕДБА за критериите и стандартите за социални услуги за деца Приета с ПМС № 256 от 7.11.2003 г., обн., ДВ, бр. 102 от 21.11.2003 г., в сила от 21.11.2003 г., изм. ДВ. бр.7 от 21 Януари 2011г

За контакти:

ас. Ана Анчева, Русенски университет „Ангел Кънчев”, тел. (082) 821 993 е-mail: a_ancheva@yahoo.com

д-р Биляна Мечкунова, детски психиатър ДЮЦПЗ-Русе, е-mail: dkr.childspace@gmail.com

Докладът е рецензиран.